

RADVILŲ GARSUMAS IR NUOPELNAI

Apie Radvilų turtus Alberto Goštauto memoriale karalienei Bonai (1525)

Mat, jų [Radvilų] turtas nuo pat pradžios buvo menkas. Vos dvidešimt valstiečių buvo duota jų proseneliui prieš šimtą metų per didžiojo kunigaikščio Vytauto malonę. Jų kaimietišką kilmę iš pradžių šiek tiek paaukštino Mazovijos kunigaikštienė, jų sesuo, ištekėjusi už kunigaikščio Konrado¹. O vėliau [jų turtus] dabartinis šviesiausiasis karalius ir maloningiausiasis valdovas smarkiai padidino Goniondzo valdomis ir daugeliu kitų valdų ir didžiosios kunigaikštystės išdo [sąskaita] pakėlė jų vertę iki šimto tūkstančių auksinų vertės, tarpininkaujant minėtai moteriai, kuriai, iš prigimties dorai, šiaip ar taip, netrūko ir gražumo.

„Lietuvos kanclerio Alberto Goštauto memorialas karalienei Bonai (1525)“, in: *Šešioliktojo amžiaus raštija*, (Senoji Lietuvos literatūra, kn. 5), Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2000, p. 33–34.

Apie kunigaikštišką giminę Venclovo Agripas laidotuvių kalboje apie Joną Radvilą (1553)

Šis Kunigaikštis gimė garsiojoje mūsų tautos Radvilų giminėje, kuri dėl savo garsumo ir senumo, taipgi dėl didžiųjų nuopelnų Valstybei visad buvo gerbiama ir šlovinama, o dabar Imperatoriaus Karolio V netgi į Kunigaikščių luomą įrašyta. Todėl daugeliu giriamųjų kalbų reikėtų garbinti šios giminės didikus, kurie ir namie taikos metu padėjo Valstybei dideliu autoritetu ir patarimais, ir svetur su nepaprastu sielos didžiadvasišku ir ypatinga narsa kariavo už tėvynę su išorės priešais, jiems vadovaujant daug pergalių buvo pasiekta. Mat jau seniai į žiaurių baisių maskvėnų vergiją būtume patekę, jeigu Jurgis Radvila savo nepaprasta narsa ir didele išmintimi mūsų nebūtų apgynęs – jis karingus priešus maskvėnus, mėginančius nuolat siaubti [mūsų] tėvynę, daug jų išžudęs, atrėmė ir išvijo. O kadangi tie dalykai nei yra mano pamiršti, nes tokie svarbūs ir didingi, kad ir visi juos mini, ir trumpoje kalboje negali būti sutalpinti, nenoriu daugelio jų minėti. Nes turime daug šios giminės pavyzdinių [poelgių], kurie mūsų laikais įvykdyti. O nemirtinga šlovė priklauso tiems, kurie tėvynę, kurie tėvus, kurie mus sveikus nuo žiauriausių priešų išsaugojo ir mirę savo vietoj paliko geriausius įpėdinius. Yra du didžiai išmintingi Kunigaikščiai, kurių rankose – aukščiausia valstybės valdžia: Mikalojus Radvila, Vilniaus vaivada, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vyriausiasis maršalka ir kancleris, tikrasis šio velionio brolis. Kitas – bendravardis – Trakų vaivada ir vyriausiasis kariuomenės vadas, velionio pusbrolis. Jie pasižymi ir išmintimi, ir teisingumu, ir visokiomis dorybėmis, o

---

1 Mazovijos kunigaikštis Konradas Rudasis (apie 1448-1503.X.28) trečią kartą buvo vedęs (tarp 1496 X 6 ir 1497 IV 2) LDK kanclerio ir Vilniaus vaivados Mikalojaus Radvilos I dukterį Oną Radvilaite. Po vyro mirties iki 1518 m. ji buvo Mazovijos regentė, faktiškąja valdovė. Rūpinosi (1504) ištekti už Žygimanto Kazimieraičio, būsimo Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio. Vėliau dėjo pastangų išleisti už jo savo dukterį Sofiją.

valdydami yra dori bei laimingi. Iš tikrųjų, visiems pritariant patvirtinu, kad Lietuva niekada neturėjo tokių dorų, tokių žymių, pagaliau tokių protingų valdytojų. Ir mes tikrai jais tikime, kad jie mūsų tėvynę, daugybės nelaimių prislėgtą, atkurs ir tikėjimu bei menais papuoš. Be to, giminės šlovę padidino aukščiausi apdovanojimai. Imperatorius Karolis V, kaip sakiau, šią giminę dėl išskirtinių dorybių ir įžymių karo žygių apdovanojo ereliu, kurio kojos ir snapas yra auksiniai, ir įrašė ją į Kunigaikščių luomą. O šviesiausias mūsų Kunigaikštis Žygimantas Augustas, lenkų Karalius, susigiminiavo su šia gimine kraujo ryšiais, nes išsirinko iš šios šeimos sau žmoną, dievobaimingą ir kuklią Kunigaikštę Barborą Radvilaitę, šio mirusiojo ir anų, kurie tebėra gyvi, seserį, kuriai uždėjo Karūną ir kuri praeitais metais mirė, didžiai liūdint Karaliui, jos mylimiausiam vyrui.

„Venclovo Agripas Lietuvos laidotuvių kalba apie Joną Radvilą“, in: *Literatūra*, nr. 51 (3), 2009, p. 126–127.

Radvilų herbo, patvirtinto 1547 m., aprašymas

Auksiniame fone juodas erelis išskėstais sparnais, praviru snapu, kojos auksinės ir raudonas liežuvis. Erelio krūtinės viduryje skydas, padalytas į 4 dalis (laukus), kryžiaus formos: I mėlyname lauke trys auksiniai apkaustais juodi trimitai, sujungti 2,1 pūstukais (Trimitų herbas); II raudoname lauke auksinė pasaga, ant kurios viršaus kryžius, pasagos grifuose įkaltos vinys; III raudoname lauke dvi rudos žuvys galvomis į viršų; IV mėlyname lauke tarp auksinio pusmėnulio galų žvaigždė su šešiais spinduliais. Virš skydo trys šalmai su brangakmeniais karūnose. I - juodas erelis su auksine karūna; II - auksinis pusiau liūtas su auksine karūna ir III – auksinis pusiau grifas su auksine karūna. Visi papuošimai juodi, išpuošti auksu.

Deimantas Karvelis, Raimonda Ragauskienė, *Iš Radvilų giminės istorijos: Dubingių kunigaikštystė 1547–1808 m.* Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2009, p. 62.

Apie pasaulietines Radvilų pareigybes Andriaus Volano laidotuvių kalboje mirus Mikalojui Radvilai Rudajam (1584)

O šis garsingiausias vyras, kuriam paskutinę pagarbą dabar atiduodame, kaip tik ir gimė tokioje giminėje, kuri, nors per daugybę amžių šioje lietuvių tautoje senus turtus valdydama, ne prabangos dalykams, ne vargšams engti juos panaudodavo, bet visada kuo dosniausiai kariniams pasirengimams - kai tik to pareikalaudavo Respublikos gerovė - daugelio žmonių praturtėjimui, visokių geradarių išlaidoms apmokėti paskirdavo. Pagaliau stulbinanti dorybių daugybė, tokia didžiulė giminės šlovė net pačius Romos imperatorius įtikino, kad reikia įvertinti šią giminę kunigaikščių titulu padabinant ir šalia Respublikos valdovų pasodinant, o patys Lietuvos Kunigaikštystės didieji valdovai tiek garbės visuomet teikė šiai garsiajai giminei, jog į visuomeninės padėties aukštumas iškelti, Radvilos nuolat buvo matomi kaip provincijų vietininkai, kaštelionai, vaivados, karo vadai ar vyresnieji karvedžiai. Kad ir velionio tėvas Jurgis Radvila - Vilniaus kaštelionas ir kartu vyriausiasis kariuomenės vadas nuo Dievo - kai tik karaliaus Žygimanto į tas pareigas buvo paskirtas, taip narsiai ir ištikimai karaliui ir Respublikai tarnavo, jog nuolatinius šios valstybės priešus - ir maskvėnus, ir skitus - daugybę kartų sutramdė ir tėvynę iš didžiulės baimės ir pavojaus nesyk išvadavo. Išaugo tvirčiausiojo tėvo vietoje ryžtingas ir veiklus sūnus, tokiomis ypatingomis sielos ir kūno savybėmis apdovanotas, jog akivaizdžiai gamtos buvo sutvertas visoms dorybėms ir visiems titulams, kokie tik žmogaus daliai tekti galėtų.

Andrius Volanas. *Rinktiniai raštai*, [sudarė Marcelinas Ročka, Ingė Lukšaitė], Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996, p. 285.